

պարունակէ ոսպնածներ՝ կը կտրի, և ետքը փոքր ճնշումով՝ ոսպնածներն մէջ եղած նիւթը դուրս կ'ելլէ բիրտն քովէն, և երբեմն, եթէ հարկ ըլլայ, կանխաւ կտրելով կ'ընդլայնեն:

Եւր վերցնեն արգելքը, այսինքն խաւարեալ ոսպնածներ, հիւանդը (որուն վրայ գործողութիւնը կատարուեցաւ) կրնայ դարձեալ տեսնել, բայց՝ բնական է՝ շատ շփոթ վիճակի մէջ, որովհետև իրեն կը պակսի մեր վերը բացատրած գործիքը, որ կը ծառայէր լուսեղէն ճառագայթները կեդրոնացնելու, որպէս զի առաջ զայ մաքուր և ճշգրիտ պատկեր մը Այս գործիքին տեղ պէտք է ուրիշ մը դնել. և որովհետև անկարելի է աչքին մէջ նոր ոսպնած մը դնել, կը գործածուի այդ նպատակին համար յարմար ակնոցը:

Եւր գործողութիւնը լաւ յաջողի, հիւանդին համար շատ զոհացուցիչ է, թէպէտ կարելի չէ զինքը առողջ մարդու հետ բաղդատել, վասն զի իրեն կը պակսի աչքին բիրեղեայ ոսպնածներ՝ որ կարող

է ըստ կամա յարմարիւ առարկաներուն տարբեր հեռաւորութեանց:

Բայց վիրաբուժական գործողութիւնը բոլորովին ազատ չէ վտանգէ, և երբեմն ալ անկարելի կամ դժուարին կ'ըլլայ՝ գործարաններու հիւանդութեանց պատճառաւ: Որով և վերջին տարիներս դարձեալ սկսան բժշկները՝ հիւանդները երկրորդ կերպով զարմանել, այսինքն է դեղատուութեամբ:

Այս կերպով բժշկները աչքին վրայ մասնաւոր շիթահամարով մը (contagocce) կը կաթեցնեն այնպիսի հիւթեր՝ որ առաջ կը բերեն լուծումը և ծծումը բիրեղին խաւարած մասերուն, և միանգամայն կը գործածեն ներքին դեղեր մանիշով (iode) արինը մաքրելու համար: Զմոռնանք ըսելու որ այս կերպը կը գործածուի միայն նոր սկսած վարագուրի հիւանդութեանց. բայց եւր հինգած ըլլայ՝ անհրաժեշտ է վիրաբուժին գալուստը:

Թրգմ. Հ. Ե. ՍԻՐՈՆՅԱՆ

ԳՐԱԽՕՅՈՒՄՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԸ

ՊԻՄՍՍՈՒՆՈՒՄ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱԶԸ ԿԵՂԵՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՆՈՒԹԵԱՆ «ԵՐԿԱՄԵՆԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ» (1918 ՆՊ. 18-1920 ԴԵԿՏ. 31):

Այդ սերուն հատորիկը կը բաղկանայ 42 էջերէ, պատրաստուած խնամքով, մաքուր տպագրութեամբ, և արժանի հայկական դահլիճներու պատուաբեր զարդն ըլլալու: Այդ լիակատար տեղեկագիրը կը հաշուէ 10 մասնաճիւղեր կ. Պոլսոյ մէջ և 30-ի չափ՝ գաւառներ և նիւիկիսի կ. Պոլսոյ կեդրոնական վարչութիւնը բացած է բազմաթիւ հիւանդանոցներ, ձրի զարմանա-

տուններ, մանկանոցներ, մայրանոցներ, զարմանական գործողութեանց սրահներ, ապաքինարաններ և արհեստանոցներ, որոնց մաքրութեան և կոկկութեան վրայ զառաքիար մը կազմելու համար՝ բաւական է ակնարկ մը նետել այն բազմաթիւ զեղատիպ նկարներուն և խմբանկարներուն վրայ, որ հատորիկին կու տան փայլ և վայելչութիւն:

Մարդս կ'ապշի կը մնայ, թէ ինչպէս կ'ործանուած, բնաջնջման ու թաթին ներքէ տեցացող ազգի մը մէկ զանգուածը՝ կարող է երկու տարուան կարճ ընթացքի

մէջ՝ կազմակերպել հսկայական փայլուն գործօնէութիւն մը, կանգնել հոյակապ սրահներ, որոնց նման տիպար հաստատութիւններ ղեկ գուրկ են հարիւրաւոր տարիներով անկախութիւն ձեռք բերող ազգերը: Զ՞ որ մեր ազգային սարսափելի աղէտին բուն պատճառը մեր ցեղին տարօրինակ հանճարն է, որ մարած կարծուած ժամանակ, ահա յանկարծ յարութիւն կ'առնու, և կը գործէ այնպիսի հրաշքներ՝ որ եւրոպացւոց անգամ նախանձը կը զրգռէ, և անոնց հիացումը կը տանի այն աստիճանի՝ որ անոնց մեծամասնութիւնը չուզենայ հաւատալ որ խմբական կոտորածի ենթարկուած ըլլայ այդպիսի ուժեղ ու կենսունակ ազգ մը:

Թէ՛ կեղք. Մայր Դիւանն և Թէ՛ կեղք. Վարչութիւնը կազմուած է մեր ազգին ազնիւ ու բնտիր երկսեռ խումբէ մը, տողորուած հայրենասիրական բարձր գաղափարներով, լեցուած՝ զթութեան ծովով մը: Զմայլելի կորովով ու ձեռնհասութեամբ կը վարէ այդ հսկայ գործը, ամոքելով բիւրաւոր թըշուառ Հայերու ցաւերը, մայրենի խնամքներով սրբելով արցունքներն բազմաթիւ մատղաշ հայ մանուկներուն, որ Թէ՛ կեղք իրենց բնական նեցուկներէ, սակայն մեծ բաղդն ունեցան իրենց աչքերը բանալու գորովալիք բազուկներու մէջ: Առանց այդ վսեմ գործին, առանց այդ գերմարդկային ճիգերով ու անձնանուէր զոհողութիւններով ձեռք բերուած մարդասիրական հաստատութեան,—որ հայ ազգին պատիւ բերելէ զատ, կը դնէ նաև զայն ամենէն աւելի քաղաքալիքութեամբ և քաղաքացիական առաքինութիւններով օժտուած ազգերու շարքին մէջ—, ինչ պիտի ըլլար վիճակն ու կատարածն այն հազարաւոր գաղթական ու չքաւոր Հայերուն: Պատասխանը շատ պարզ է: Աստուծոյ ևս, մեր կոտորտուած ցեղին յետին բեկորներն ալ՝ պիտի իյնային մահուան սև բազուկներուն մէջ, ամբողջ ջանքերով ազգային աղէտը, և մեր ազգային խիղճը սարսռեցնելով՝ մեզմէ խլէին միայն օգուտ ափսոսանքներ: անՅըրբնք հայ միտքը չյղացաւ աւելի գե-

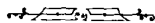
ղեցիկ ու մնայուն գաղափար մը, երբնք հայ սիրտը չբարձրացաւ այնքան վսեմ աստիճանի՝ որքան այս մարդասիրական գործով, որ պէտք է, ուզուի թէ չուզուի, փարելի ըլլայ ամէն հայ սրտի: Մեծապէս վստահ եմ որ արտասահմանի հայութեան մէջ լայն արձագանգ պիտի գտնէ, այս կողմը, որ օժուած է մեր ցեղին ցաւերով ու վըշտերով: Հայրենի աշխարհէն հեռու այս հայութիւնը՝ շատ և շատ անգամներ շոշափելի ապացոյցներ տուաւ՝ թէ տէր է առողջ գաղափարներու և ազնուական նկարագրի. վազեց և օգնեց, ուր որ հայ տառապանք մը կար ամոքելու, արցունք մը սրբելու, վէրք մը բուժելու: Այն փայլուն կերպով ապացուցուց՝ որ թէ և մղձկներով հեռու է Այրարատայ փէշերէն և Արաքսի հովտէն, խոյց իր բուխ սրտով և մարդասիրական բարին զգացումներով աւելի քան հայրենի հողին վրայ ապրող մը՝ պինդ կապուած է անոնց, լայն չափերով մասնակից ըլլալով սիրայօժար՝ ինչ հրաւէր որ կարգացուցաւ իրեն՝ յանուն ազգային գործի մը, յանուն մարդասիրական ձեռնարկի մը:

Կասկածէ դուրս է, որ է. Պոլսոյ է. Խաչն արժանի է բովանդակ հայ ազգի գուրգուրանքին ու երախտագիտական զգացումներուն, բայց մասնաւորապէս և առաւելագոյն՝ չափով արտասահմանի հայութեան, որ առանձնաշնորհալ զիրք մ'ունենալով և եւրոպական մտքի մօտ, քաջ գիտէ՝ թէ այդպիսի տիպար հաստատութիւնները, եւրոպական երկիրներու մէջ անգամ պէտական օժանդակութիւնը կը վայելեն, ոտքի վրայ կանգուն մնալու համար: Իսկ մենք, ղեկ գուրկ այդպիսի հաստատութենէ մը, ստիպուած ենք ապաւինելու մի միայն մեր սեփական ուժերուն, ապացուցանելով անգամ մը ևս համօրէն աշխարհի, որմէ լքուած ենք, թէ հայ ցեղին մէջ կ'ապրի ղեկ կենսունակութեան այն անսպառ ուժը, որմէ շնչեց և ապրեցաւ միշտ. և այս պիտի ըլլայ մեր ազգային գոտողութեան միակ սփոփանքն ու շահաշուն ապտակը մեր ցեղին դարաւոր թշնամիներուն:

Հայ գաղութները նոր խորհուրդի պէտք չունին, անոնք լաւ գիտեն թէ՛ իրենց դիրքն այս սրբազան գործին մէջ նախախնամաւ կան ու վճռական է, գիտեն թէ՛ առանց ամբողջ հայ ազգին ձեռնադրութեան՝ անհնարին է՝ որ է. Պոլսոյ է. խաչը կարենայ տոկալ ցվերջ՝ ծանր և բազմապիսի հոգերով լեցուն բեռան մը, զոր՝ առանց կքելու իր ուսերուն վրայ վերցուց, ամէն կարելի միջոցները գործածելով՝ Հասած է ժամը, որ արտասահմանի հայ գաղութներն եռանդուն ու ազգանուէր գործունէութիւն մը սկսին, ամենէն աւելի գործնական միջոցին դիմելով, այն է՝ կազմակերպել այդ վայրերուն մէջ Հայ է. խաչի մնայուն մասնա՝ ճիւղեր, որուն շուրջը պիտի չվարանին հաւաքուիլ վսեմ հոգիներ, բարեգութ սրբութեք, համոզուած ըլլալով՝ թէ ինչպիսի՛ վեհ գործի մը ձեռնարկած են. Այդ կազմակերպութիւնները կոչուած պիտի ըլլան վերջնականապէս ապահովելու՝ որ է. Պոլսոյ է. խաչը կարենայ նպաստաւոր պայմաններու մէջ շարունակելու իր նուիրական պաշտօնը, որ է՝ մեր հազարաւոր չքաւոր ու թշուառ եղբայրներուն և քոյրերուն անսպասելի թշուառութիւնները մեղմելու, մինչև՝ այն օրը՝ ուր աւերիչ ու սպառնացող փոթորիկներէն ազատուած տոկուն և աննկուն հայ ցեղը տանի իր բարոյական փառապսակ յաղթանակը՝ Եւ մինչև՝ այդ օրը, բովանդակ հայութիւնը ձեռք ձեռքի տուած օժանդակութեան ու զոհաբերութեան անմրցելի թափով՝ խրախոյս և քաջալեր կարողայ է. Պոլսոյ է. խաչի իր նշանաւոր ու անշահախնդիր եղբայրներուն և քոյրերուն, որ Հայաստանի ու արտասահմանի սեմերուն վրայ միջնորդ կանգնած, ամէն նպաստ, ամէն նուիրատուութիւն անվրէպ պիտի հասցնեն իր բուն նպատակին. Հայ լուսն, հայ հաբուստին առատ նուէրներն, երբեք այնքան նպաստաւոր կերպով գործածուած պիտի չըլլան քան այս գլխոտ հաստատութեանց մէջ, այն վստահելի ու բարեգործ ձեռնարուն մէջ՝ որոնք տոկոսը պիտի հարիւրապատկեն. Աշխարհի երեսին պիտի գտնուի

հայ մը, մասնաւոր մասուլը, որ արձագանգ չտայ Հ. է. խաչի հսկայական աշխատանքին ու անգնահատելի ծառայութեան:

Հ. Ս. ՏԵՐ-ՄԱՐԿԵՍԵԱՆ

ԼՈՒԹՖԻ ՄԻՆԱՍ. Երբ - կաթին. — Պոսքրէ. Տպ. «Հայրենիք». 1920.

Ապիտակ կածան մըն է, երկնքի կապոյտին վրայ, ոսկեղ փափագեր է անցնիլ Լութֆին, սկսելով «Հայրենի Աղբիւրէն» մինչև անհուն հորիզոնը երազի և գեղեցկութեան: Զամբան վերջիլուսնի կը խոնին իր միտքը, վարուժանէն և իսահակեանէն ու դեռ ուրիշներէ, սիրելի յիշատակներու պէս, զորս կարելի չէ գանց ընել: Իր մէջ զգալ մը կայ գոյները և պատկերները սաստկութեամբ, ինչպէս բնութեան տեսարաններու մէջ, և որ նոր քերթողի մը ամենէն առաջ կը գայի, եթէ զգայնութեան գարնուած չըլլայ: Աւայս տեսակէտով իր կարճ քերթուածներէն մէկ քանին՝ գուցէ ամենէն յաջողները կարելի ըլլայ նկատել, ուր դժուարին չէ նաև նշմարել բացատրութեան փափկութիւն, պատկերներու նորութիւն: Տակաւին, սակայն, անկար կը տեսնէ ինքզինք լիովին տիրանալու իր անձին. դեռ զաղափարները թեթեօրէն և տարտամ կը ներկայանան. իր «Անհունապաշտ Երազը» կատարեալ երազ մըն է, կիսալոյս և անյօդ, ուր աշխարհի տեսակ մը իմաստասիրութիւն պէտք է երևակայել: Մտածել է նաև բայերու վերջադիր յ տառը վերցնել՝ իրեն աւելորդ սև բիծ մը իր «Երբ-կաթին»ի ճերմակութեան:

Լութֆին գծեր է իր ուղին, հիմպու հիմայ սակայն դեռ երկրիս վրայ, կանաչներու մէջ, մէկ կողմէն եզերուած արծաթ առուակէն. ու որ մըն ալ անշուշտ և շուտով, երկնքին վրայ, եզերուած ոսկի աստղերէ:

Հ. է. ՔԻՊԱՐԵԱՆ

